УДК 347.6
DOI https://doi.org/10.32782/chc.v057.2025.3

Самілик Людмила Олексіївна,
кандидат юридичних наук, доцент
Державного податкового університету
ORCID ID: 0000-0002-8912-9147

Паланська Богдана Ігорівна,
здобувач вищої освіти
Державного податкового університету
ORCID ID: 0009-0001-7133-3959

Кучеренко Анастасія Олександрівна,
здобувач вищої освіти
Державного податкового університету
ORCID ID: 0009-0007-7490-7739

ВИКРАДЕННЯ ЧИ ЗАХИСТ: ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ДИТИНИ ОДНИМ ІЗ БАТЬКІВ ВСУПЕРЕЧ ВОЛІ ІНШОГО

Постановка проблеми. Міжнародне переміщення дітей одним із батьків без згоди іншого є однією з найскладніших та найактуальніших проблем сучасного сімейного права. У контексті сімейно-правових відносин це явище породжує фундаментальну дилему: визначення межі між правомірним здійсненням батьківських прав та їх зловживанням, між захистом інтересів дитини та порушенням прав іншого з батьків, тут постає не лише юридичне, але й глибоко етичне питання: чи є такі дії актом викрадення дитини, чи формою захисту її прав, безпеки та добробуту, особливо в умовах воєнного стану, насильства або психологічного тиску. Сімейне право має забезпечити баланс між принципом найкращих інтересів дитини та принципом рівності батьківських прав, що особливо ускладнюється в умовах міжнародного характеру таких спорів.

Аналіз наукових досліджень. Наукові дослідження міжнародного викрадення дітей є досить актуальною темою наукових робіт таких науковців як Кабанов В., Тріпульський Г, Євтушенко О, Червякова О. Спільною рисою таких досліджень є визнання того, що міжнародне переміщення дитини вимагає не лише формального правового аналізу, але й психологічної оцінки ситуації. З огляду на складність правозастосування та зростання кількості транснаціональних сімейних конфліктів, ця тема потребує подальшого дослідження та вдосконалення критеріїв розмежування між викраденням і захистом дитини в міжнародному правовому контексті.

Метою даної статті є аналіз правової природи явища міжнародного переміщення дитини одним із батьків, з акцентом на дотриманні балансу між забезпеченням найкращих інтересів дитини та реалізацією батьківських прав обох сторін, які нерідко вступають у конфлікт у випадках, коли дитина опиняється за межами країни свого постійного проживання. Дослідження спрямоване на виявлення проблемних аспектів та обґрунтування можливих шляхів їх мінімізації, охоплює аналіз міжнародного й національного законодавства та судової практики у даній категорії справ з метою виявлення нормативних підходів до кваліфікації таких випадків.

Виклад основного матеріалу. Відразу варто зазначити, що міжнародне викрадення дитини – не завжди є насильницьким актом у кримінальному розумінні, адже у багатьох випадках мова йде про ситуацію, коли один із батьків, не маючи згоди іншого або порушуючи встановлені правила опіки, вивозить дитину із місця її проживання за кордон, або навпаки, з-за кордону в Україну. З огляду на транснаціональний характер таких дій, правова кваліфікація стає особливо складною, оскільки межа між «незаконним переміщенням» і «забезпеченням найкращих інтересів дитини» є розмитою.

Незважаючи на встановлену кримінальну відповідальність за незаконне позбавлення волі та викрадення дитини, суб'єктом цього злочину не можуть бути особи, які відповідно до закону мають право тримати особу в місці, де вона не бажає перебувати, або поміщати її в місце, яке вона не має змоги вільно залишити, але тільки з мотивів піклування про фізичне і психічне здоров'я підопічного чи з інших суспільно корисних мотивів [1, с. 124].

В Україні переважає думка, що батьки не можуть бути суб'єктами у такому кримінальному правопорушенні, адже це б підірвало інститут «первинного та основного осередку суспільства» – сім'ї. Тому в контексті «викрадення» дитини одним із батьків першочергово слід говорити про сімейний спір, який, вирішується у порядку цивільного судочинства.

Тому такого поняття як «викрадення дитини одним із батьків» взагалі не існує: викрасти може тільки стороння людина, а батьки хіба що забирають дитину до себе. На кваліфікацію злочину щодо викрадення дитини не впливає сімейний стан батьків: чи проживають вони у зареєстрованому шлюбі, чи розлучення цих осіб є юридично визнаним – це неважливо [2, с. 115].

Частина 1 статті 162 Сімейного кодексу України встановлює, що якщо один з батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків чи інших осіб, з якими на підставі закону або рішення суду проживала малолітня дитина, або дитячого закладу (установи), в якому за рішенням органу опіки та піклування або суду проживала дитина, змінить її місце проживання, у тому числі способом її викрадення, суд за позовом заінтересованої особи має право негайно постановити рішення про відібрання дитини і повернення її за попереднім місцем проживання [3].

Згідно зі статтею 3 Гаазької конвенції, переміщення є незаконним, якщо воно здійснене з порушенням права опіки, що існувало відповідно до законодавства держави проживання дитини, і фактично здійснювалося на момент переміщення.

Крім цього, за цією Конвенцією переміщення дитини вважається незаконним, у випадках, якщо:

– при цьому порушуються права піклування про дитину, що належать будь-якій особі, установі або іншому органу, колективно або індивідуально, відповідно до законодавства держави, у якій дитина постійно мешкала до переміщення або утримування;

– у момент переміщення або утримування ці права ефективно здійснювалися, колективно або індивідуально, або здійснювалися б, якби не переміщення або утримування [4].

Відповідно, Гаазька конвенція пов'язує міжнародне викрадення дитини в першу чергу з наявністю в особи права піклування про дитину і недотриманням такого права, а не порушенням передбачених законом правил перетину кордону, тому сам факт вивезення дитини без згоди другого з батьків, як це передбачено чинним законодавством, не вважатиметься викраденням і не буде незаконним у світлі Гаазької конвенції.

Одним із найбільш складних питань сучасного міжнародного сімейного права є визначення меж між необхідністю захисту найкращих інтересів дитини та застосуванням принципу примусового повернення дитини при міжнародних спорах. Ця проблема є особливо актуальною з огляду на зростаючу кількість транснаціональних сімей, міграційних процесів, пов'язаних з війною в нашій державі та необхідністю захисту дитини.

Гаазька конвенція встановлює презумпцію обов'язкового повернення дитини до держави її звичайного проживання, виходячи з принципу, що питання опіки повинні вирішуватися судами первинної юрисдикції. Водночас принцип найкращих інтересів дитини може вимагати протилежного рішення, особливо у випадках, коли повернення загрожує безпеці дитини, суперечить її адаптації до нового середовища або ж взагалі не враховує її власну думку.

Наприклад, стаття 13 Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей закріплює, що судовий орган не зобов'язаний видавати розпорядження про повернення дитини, якщо особа, яка заперечує проти її повернення, доведе, що:

– особа, установа або інший орган, що піклуються про дитину, фактично не здійснювали права піклування на момент переміщення чи утримування, або дали згоду на переміщення або утримування, або згодом дали мовчазну згоду на переміщення чи утримування;

– існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку.

Судовий або адміністративний орган може також відмовити в розпорядженні про повернення дитини, якщо виявить, що дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку, і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку [4].

Особливо гостро ця проблема проявилася після початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році, коли багато сімей були змушені залишити країну з дітьми з міркувань безпеки. В таких

випадках суди обов'язково повинні враховувати не лише формальні правові вимоги, але й реальні загрози для життя та здоров'я дитини.

Аналіз судових рішень дає підстави дійти висновку, що судова практика намагається вирішити цю дилему через застосування винятків із принципу обов'язкового повернення, передбачених статтею 13 Гаазької конвенції, комплексну оцінку обставин справи та залучення мультидисциплінарних експертиз. Ключовим є принцип пропорційності, який дозволяє зважити потенційну шкоду від повернення проти необхідності дотримання міжнародних зобов'язань.

Межа між захистом інтересів дитини та примусовим поверненням визначається через складну взаємодію правових, психологічних та соціальних факторів, що вимагає гнучкого підходу та індивідуальної оцінки кожної ситуації.

Так, наприклад, факт добровільного повернення малолітньої дитини до одного з батьків свідчить про відсутність протиправного впливу чи насильницьких дій з боку останнього. Добровільне повернення дитини також виключає елемент протиправності, що є обов'язковим для кваліфікації дій як викрадення, тому дії того з батьків, до кого повернулась дитина, не підпадають під ознаки викрадення, оскільки не були вчинені всупереч волі дитини, без застосування сили або обману.

Не можна залишати поза увагою і той факт, що за наявності у дитини стійких родинних та соціальних зв'язків у країні перебування та адаптації до нового середовища, примусове повернення дитини до попередньої країни перебування суперечитиме її найкращим інтересам.

Про наявність того, що дитина прижилась у своєму новому середовищі, можуть свідчити наступні факти: дитина відвідує навчальний заклад, різноманітні гуртки; за дитиною здійснюється медичний догляд; у дитини є свої друзі, захоплення; дитина має сталі сімейні зв'язки; зміна мови спілкування та інші факти, які свідчать, що дитина вважає своє місце проживання постійним, комфортним і місцем проживання своєї родини, про що зазначає Верховний Суд у постанові від 04.07.2018 року у справі №640/688/17 [5].

Водночас у постанові Верховного Суду від 06.06.2018 року у справі №686/15274/14-ц зазначено, що «на час розгляду справи дитина прижилася у своєму новому середовищі, а тому існує серйозний ризик того, що її повернення поставить під загрозу заподіяння дитині фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для неї нетерпиму обстановку. За останні три роки проживання в Україні дитина виявляє виражені ознаки сприятливого адаптування до умов проживання, відвідує різноманітні гуртки, має друзів, захоплення. Відповідно до психологічної характеристики зміна місця проживання дитини є неприйнятною та може призвести до емоційних зрушень, трансформації мотивів дій, що негативно вплине на психологічний та фізичний розвиток дитини і буде становити загрозу психічних порушень у майбутньому» [6].

Необхідно враховувати і тривалість перебування дитини у новій країні, адже тривале перебування дитини в стабільному середовищі створює нові соціальні зв'язки, освітні та емоційні прив'язаності, руйнування яких може завдати більшої шкоди, ніж користі від повернення до первинного місця проживання. Особливу увагу приділяють психологічному стану дитини та її власному ставленню до можливого повернення, особливо у випадках дітей старшого віку.

Звісно, суди підкреслюють, що сам факт тривалого перебування не є автоматичною підставою для відмови у поверненні, особливо якщо затримка була спричинена тактикою зволікання з боку батька-викрадача чи матері-викрадачки. Тому в усіх випадках важливим є встановлення добросовісності дій особи, яка здійснила переміщення та аналіз причин, які призвели до тривалого перебування дитини в новій країні. Такий підхід покликаний запобігти зловживанням конвенційними механізмами та підтримати баланс між захистом інтересів дитини та недопущенням винагородження за незаконні дії.

До того ж, відповідно до постанови Верховного суду від 27.02.2019 року у справі № 752/24280/17, «недоведеність того, що певна держава була місцем постійного проживання дитини на момент її переміщення та враховуючи, що з часу переміщення дитини до часу розгляду справи судом пройшло більше двох років, дитина прижилася в новому середовищі, є підставою для відмови у її поверненні на підставі Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» [7].

Слід взяти до уваги і взаємовідносини між кожним із батьків та дитиною, адже наприклад, якщо мати неналежним чином піклувалась про дитину, залишала її наодинці, ставлячи свої інтереси над інтересами та потребами дитини, то таку поведінку можна розцінювати як абсолютне та свідоме нехтування своїми материнськими обов'язками.

Згідно з постановою Верховного Суду від 27.02.2019 року у справі №752/24280/17, «відсутність належних та допустимих доказів на під-

твердження здійснення права піклування щодо дитини на момент її виїзду до України є підставою для відмови у її поверненні на підставі Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» [7].

Інше питання, яке підлягає дослідженню, чи відповідатиме повернення дитини забезпеченню її «найкращих інтересів» та умов розвитку, за яких дитина зможе у майбутньому самостійно реалізувати право на самоідентифікацію - мовну, етнічну, за кровним спорідненням.

Принцип найкращого забезпечення інтересів дитини є одним з чотирьох основних керівних принципів прав дитини, що охоплює право на недискримінацію; найкращі інтереси; право на існування, життя та розвиток; право висловлювати свою думку та на її врахування [8, с.137].

Зокрема у ч. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини закріплено право дитини на те, щоб її найкращі інтереси оцінювалися та бралися до уваги як першочергове міркування в усіх діях чи рішеннях, що стосуються дитини або впливають на неї, незалежно від того, чи здійснюються вони державними або приватними установами соціального забезпечення, судами, адміністративними органами чи законодавчими органами [9].

Відповідно до постанови Верховного Суду від 10.04.2019 року у справі № 757/51046/17-ц «під найкращими інтересами дитини варто розуміти можливість збереження зв'язків з сім'єю, якщо не буде встановлено небажаність таких зв'язків, і можливість розвитку в здоровому середовищі. Суд повинен детально перевірити сімейну ситуацію і врахувати ряд факторів, зокрема, емоційного, психологічного, матеріального і медичного характеру, та надати розумну оцінку інтересам кожного із батьків та інтересам дитини, які мають найважливіше значення» [10].

Ухвалюючи рішення в справі «М. С. проти України» від 11 липня 2017 року, Європейський суд з прав людини наголосив, що в таких справах основне значення має вирішення питання про те, що найкраще відповідає інтересам дитини. При цьому Європейський суд з прав людини зауважив, що при визначенні найкращих інтересів дитини у кожній конкретній справі необхідно враховувати два аспекти: по-перше, інтересам дитини найкраще відповідає збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я є особливо непридатною або неблагополучною; по-друге, у якнайкращих інтересах дитини є забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагонадійним [11].

До того ж, суд, запитуваної держави не зобов'язаний видавати розпорядження про повернення дитини, якщо особа, установа або інший орган, що заперечує проти її повернення, доведуть зокрема, що існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку [4].

Крім цього, судовий орган може відмовити в розпорядженні про повернення дитини, якщо виявить, що дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку.

Таким чином, суди повинні дуже ретельно досліджувати усі обставини справи, включаючи інтеграцію дитини, її інтереси та думку, зв'язок із кожним із батьків, оскільки примусове повернення та розлучення дитини з батьком чи матір'ю та його звичним оточенням суперечитиме найкращим інтересам дитини, що мають пріоритетне значення, а також порушить право дитини на вільне вираження думки та створить для неї серйозний психологічний дискомфорт.

Для досягнення балансу у кваліфікації міжнародного переміщення дитини одним із батьків всупереч волі іншого суди повинні враховувати низку ключових факторів:

– по-перше, слід з'ясувати, чи мало місце порушення права на опіку або місце проживання дитини, яке на момент переміщення здійснювалося спільно обома батьками;

– по-друге, необхідно врахувати мету переміщення – чи йдеться про свідоме ухилення від участі іншого з батьків у вихованні, чи про дії, спрямовані на захист дитини, зокрема в ситуаціях домашнього насильства або реальної загрози її добробуту;

– по-третє, необхідно оцінити ступінь залучення кожного з батьків до життя дитини, характер їхніх стосунків, а також наявність або відсутність згоди на виїзд;

– по-четверте, необхідно зважати на вік дитини, її прив'язаність до соціального, культурного та освітнього середовища, а також можливість висловити власну думку відповідно до рівня її розвитку;

– насамкінець, суд повинен оцінювати можливі ризики повернення дитини до держави постійного проживання, включаючи психологічну травму, нестабільність або загрозу фізичній чи емоційній безпеці.

Усі ці чинники мають оцінюватися в сукупності, з урахуванням як міжнародних стандартів, зокрема положень Гаазької конвенції 1980 року,

так і національного законодавства, аби досягти справедливого балансу між правами батьків та захистом дитини.

Таким чином, правова кваліфікація міжнародного переміщення дитини одним із батьків всупереч волі іншого вимагає індивідуалізованого, зваженого підходу, що поєднує правову визначеність та гнучкість тлумачення норм. Ключем до досягнення балансу виступає пріоритет найкращих інтересів дитини, які повинні переважати над формальним тлумаченням норм. Важливо, аби суди не зводили такі справи лише до факту наявності чи відсутності згоди іншого з батьків, а враховували обставини конфлікту, безпековий контекст, емоційний стан дитини та її думку.

Висновки. Проблематика міжнародного переміщення дитини одним із батьків – це складне й багатогранне юридичне явище, яке знаходиться на межі між приватним інтересом батьків, публічним порядком, міжнародними зобов'язаннями держави та правами дитини. Формально таке переміщення часто кваліфікується як «викрадення», однак у реальному житті ситуація може бути глибоко неоднозначною. Той самий акт може бути як спробою захистити дитину від небезпеки чи психологічного тиску, так і грубим порушенням права іншого з батьків на опіку.

У кожному конкретному випадку переміщення дитини між державами судам, при ухваленні рішення, слід виходити не з абстрактної формули порушення опіки, а з комплексного аналізу обставин: хто фактично виконував обов'язки щодо дитини, чи була згода, як діяли обидва батьки до моменту переміщення, чи існує загроза для дитини тощо. Гармонізація міжнародного та національного права, а також розвиток медіаційних механізмів – важливі кроки до створення справедливої системи захисту прав дітей у міжнародних спорах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смірнова В. Право дитини визначати місце свого проживання. Приватно-правові механізми захисту прав людини. Електронний архів НАІУ. 2021. С. 122–126.
2. Тєнєшев В., Котис В. Викрадення дитини одним із батьків, проблеми кваліфікації злочину та відповідальність за такі дії. Актуальні проблеми правознавства. 1 (25). 2021. С. 114–119.
3. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення 10.06.2025).
4. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.10.1980: станом на 29 квіт. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text (дата звернення: 10.06.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 04.07.2018 року у справі №640/688/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/75241763 (дата звернення: 15.06.2025).
6. Постанова Верховного Суду від 06.06.2018 року у справі №686/15274/14-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/74630324 (дата звернення: 15.06.2025).
7. Постанова Верховного Суду від 27.02.2019 року у справі №752/24280/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/80235727 (дата звернення: 15.06.2025).
8. Голубенко І. І. Захист прав батьків і дітей в сучасних умовах є. Юридичний науковий електронний журнал євроінтеграції. № 1/2025. С. 135–138.
9. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року: станом на 16.11.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.06.2025).
10. Постанова Верховного Суду від 10.04.2019 року у справі №757/51046/17-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/81436871 (дата звернення: 16.06.2025).
11. Рішення ЄСПЛ у справі «М.С проти України» (№ 2091/13) від 11 жовтня 2017 року. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-175140 (дата звернення: 16.06.2025).

Самілик Людмила Олексіївна, Паланська Богдана Ігорівна, Кучеренко Анастасія Олександрівна

Викрадення чи захист: правова кваліфікація міжнародного переміщення дитини одним із батьків всупереч волі іншого

Дана наукова стаття присвячена проблемі правової кваліфікації міжнародного переміщення дитини одним із батьків всупереч волі іншого – одному з найскладніших явищ сучасного сімейного права, що перебуває на перетині національної юрисдикції та міжнародних зобов'язань.

У статті проаналізовано національне законодавство, міжнародні акти (зокрема, Гаазьку конвенцію про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, Конвенцію про права дитини), а також рішення українських судів, у тому числі практику Верховного Суду і на основі проведеного аналізу розкрито проблеми тлумачення та практичного застосування норм у випадках, коли один з батьків переміщує дитину до іншої країни без згоди другого.

Обґрунтовано необхідність індивідуалізованого підходу до кваліфікації таких випадків із урахуванням не лише формальних ознак правопорушення, але й конкретного сімейного та безпекового контексту.

Окрему увагу приділено випадкам, коли переміщення дитини відбулося у зв'язку із загрозою для її життя, здоров'я чи психоемоційного стану. У таких ситуаціях дії одного з батьків не повинні автоматично кваліфікуватися як протиправне викрадення, оскільки вони можуть бути спрямовані на забезпечення безпеки та добробуту дитини.

Акцентовано на необхідності оцінки мотивів переміщення, наявності доказів реальної загрози, попередніх звернень по захист, а також адекватності дій у конкретних обставинах. Підкреслено, що в центрі правового аналізу мають бути не лише права батьків, а насамперед – найкращі інтереси дитини, які повинні стати визначальним орієнтиром для суду.

У роботі сформульовано комплекс критеріїв, які мають враховуватись при прийнятті рішень: наміри батьків, характер опіки, ступінь участі кожного з батьків у житті дитини, її думка, потенційні ризики повернення та стабільність нового середовища. Зроблено висновок про необхідність законодавчого й судового удосконалення механізмів кваліфікації таких ситуацій з урахуванням сучасної практики та динаміки транснаціональних сімейних конфліктів.

Ключові слова: міжнародне переміщення дитини, найкращі інтереси дитини, конфлікт між батьками, захист прав дитини.

Samilyk Liudmyla, Palanska Bohdana, Kucherenko Anastasiia

Abduction or protection: legal qualification of the international movement of a child by one parent against the will of the other

This scientific article is devoted to the problem of legal qualification of international transfer of a child by one of the parents against the will of the other – one of the most complex phenomena of modern family law, which is at the intersection of national jurisdiction and international obligations.

The article analyzes national legislation, international acts (in particular, the Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, the Convention on the Rights of the Child), as well as decisions of Ukrainian courts, including the practice of the Supreme Court, and based on the analysis, reveals the problems of interpretation and practical application of norms in cases where one parent transfers a child to another country without the consent of the other.

The need for an individualized approach to the qualification of such cases is substantiated, taking into account not only the formal signs of the offense, but also the specific family and security context.

Special attention is paid to cases when the transfer of a child occurred due to a threat to his life, health or psycho-emotional state. In such situations, the actions of one of the parents should not automatically be qualified as wrongful abduction, since they may be aimed at ensuring the safety and well-being of the child.

The emphasis is on the need to assess the motives for the movement, the presence of evidence of a real threat, previous appeals for protection, as well as the adequacy of actions in specific circumstances. It is emphasized that the focus of legal analysis should be not only the rights of the parents, but first of all the best interests of the child, which should become a determining guideline for the court.

The work formulates a set of criteria that should be taken into account when making decisions: the intentions of the parents, the nature of custody, the degree of participation of each parent in the child's life, their opinion, potential risks of return and the stability of the new environment. The conclusion is made about the need for legislative and judicial improvement of the mechanisms for qualifying such situations, taking into account modern practice and the dynamics of transnational family conflicts.

Key words: international movement of a child, the best interests of the child, conflict between parents, protection of children's rights.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Часопис ЦИВІЛІСТИКИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

Випуск 57

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

ISSN 2522-4832

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Харитонов Євген Олегович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

НАУКОВИЙ РЕДАКТОР, ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Харитонова Олена Іванівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції, Національний університет «Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Некіт Катерина Георгіївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голубєва Неллі Юріївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Давидова Ірина Віталівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Завальнюк Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, проректор з навчально-методичної та виховної роботи, Національний університет «Одеська юридична академія»

Ківалов Сергій Васильович – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України, професор кафедри адміністративного і фінансового права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Ківалова Тетяна Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Міжнародний гуманітарний університет

Кізлова Олена Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та господарського права й процесу, Міжнародний гуманітарний університет

Колодін Денис Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету цивільної та господарської юстиції, Національний університет «Одеська юридична академія»

Харитонова Тетяна Євгенівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чанишева Аліна Рашидівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чанишева Галія Інсафівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чобану Геннадій – доктор, професор, Національний науково-дослідний інститут праці та соціального захисту (Бухарест, Румунія)

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 9 від 30 червня 2025 р.)
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1414 від 25.04.2024 року (ідентифікатор медіа R30-03881).

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Національний університет «Одеська юридична академія» (Фонтанська дорога, буд. 23, м. Одеса, 65009, адреса електронної пошти: chancellery@onua.edu.ua, тел.: (048) 719-88-01).

Періодичність: 4 рази на рік.
Включений до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України зі спеціальностей D8 Право, D9 Міжнародне право (галузь знань D Бізнес, адміністрування та право): Наказ Міністерства освіти і науки України. № 409 від 17.03.2020 р.

«Часопис цивілістики» включений до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).
Офіційний сайт: www.clj.nuoua.od.ua

ЗМІСТ

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ.....7

Харитонов Євген Олегович,
Харитонова Олена Іванівна,
Давидова Ірина Віталівна
ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА
НА ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУ
СІМЕЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....7

Деледивка Сергій Григорович
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ
НЕГАТОРНОГО ПОЗОВУ В КОНТЕКСТІ
КОНЦЕПЦІЙ ВОЛОДІННЯ ТА СПОРІВ
ПРО ВИТРЕБУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗЕМЕЛЬ....17

Самілик Людмила Олексіївна,
Паланська Богдана Ігорівна,
Кучеренко Анастасія Олександрівна
ВИКРАДЕННЯ ЧИ ЗАХИСТ:
ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО
ПЕРЕМІЩЕННЯ ДИТИНИ ОДНИМ
ІЗ БАТЬКІВ ВСУПЕРЕЧ ВОЛІ ІНШОГО.....24

Стрілець Михайло Ігорович
ЗМІСТ ТА ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ
ПРО НАДАННЯ ФРІЛАНС-ПОСЛУГ.....30

Фляжнікова Ярослава Василівна,
Юзько Тетяна Миколаївна
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ
ОРЕНДИ ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ:
ВІД ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ
ДО СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....35

ПРАКТИЧНА ЦИВІЛІСТИКА.....40

Харитонова Олена Іванівна,
Харитонов Євген Олегович
БІОЛОГІЧНІ МАТЕРІАЛИ ЛЮДИНИ,
КРІОКОНСЕРВОВАНІ ЕМБРІОНИ ЛЮДИНИ
IN VITRO У АСПЕКТІ СПАДКУВАННЯ.....40

Адамова Олена Семенівна
ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ.....52

Бєлкін Марк Леонідович,
Юринець Юлія Леонідівна,
Бєлкін Леонід Михайлович,
ІПОТЕКА НЕРУХОМОГО МАЙНА,
ПОБУДОВАНОГО НА ЗЕМЕЛЬНІЙ ДІЛЯНЦІ,
ОБТЯЖЕНІЙ ІПОТЕКОЮ.....57

Павленко Микола Вадимович,
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ
ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ У РАЗІ ЗАГИБЕЛІ (СМЕРТІ)
АБО ІНВАЛІДНОСТІ ВОЛОНТЕРА
У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....64

Перейман В'ячеслав Юрійович,
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ
МАЙНОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО
ТА ДОГОВОРІВ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ
МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ
НА НЕРУХОМЕ МАЙНО.....71

ПОРІВНЯЛЬНА ЦИВІЛІСТИКА.....77

Богданова Валерія Володимирівна
ФОРС-МАЖОР ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ
ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНІ
СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ.....77

Бурма Сергій Костянтинович,
Жвавець Вадим Васильович
ОКРЕМІ ДУМКИ СУДДІВ У СПРАВАХ
ЩОДО КОРПОРАТИВНОЇ ПРОЗОРОСТІ
ТА БЕНЕФІЦІАРНОГО ВОЛОДІННЯ:
УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА
ТА МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ.....83

Давидова Ірина Віталівна,
Токарева Віра Олександрівна
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ
ПРИВАТНОСТІ (НЕДОТОРКАННОСТІ
ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ)
У ЗАХІДНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ.....91

Bakutin Artem Olehovych,
Kharytonova Olena Ivanivna
COPYRIGHT PROTECTION FOR SEPARATED
ELEMENTS (MOVEMENTS)
IN A CHOREOGRAPHIC WORK.....97

**ЦИВІЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ІТ ПРАВА**.....103

Верес Ірина Ярославівна
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ
ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ.....103

Шипков Єгор Олексійович
ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ
ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....109

Омельчук Олександр Сергійович
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....114

ЦИВІЛІСТИКА БЕЗ КОРДОНІВ.....120

Гуменюк Віктор Вікторович
ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО
НОТАРІАЛЬНОГО АКТУ ТА ЕЛЕКТРОННОГО
НОТАРІАЛЬНОГО ДІЛОВОДСТВА В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....120

Іліопол Інна Михайлівна,
Стоянова Тетяна Анатоліївна
ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ПЕРШОЇ ТА АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ В СПРАВАХ ПРО СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ 127

Колечко Дмитро Миколайович
АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ З АЛІМЕНТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В КРАЇНАХ ЄС : ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ СИСТЕМАТИЧНОГО РЕВ'Ю (SYSTEMATIC REVIEW) 133

Литочкін Ігор Олександрович
ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА ОСОБИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ..... 137

Сокалюк Всеволод Петрович
ДОВЕДЕННЯ, ЙОГО РІВНІ І ЕТАПИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 142

Факас Ілона Борисівна,
Біленець Дарія Анатоліївна,
Козуб Ірина Георгіївна
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В ТРУДОВОМУ КОНТЕКСТІ..... 149